

TENA ŠTIVIČIĆ

64

Režija:
Alisa Stojanović

TENA ŠTIVIČIĆ

64 (Sixty-four Shots)

Prevod sa engleskog: TENA ŠTIVIČIĆ

Režija: **ALISA STOJANOVIĆ**

Eva

HANA SELIMOVIĆ

Danijel

MILOŠ TIMOTIJEVIĆ

Bela, Evina prijateljica -

JELENA ĐOKIĆ

Helena, Evina mama -

VLADICA MILOSAVLJEVIĆ

Oliver, Danijelov tata -

BRANISLAV ZEREMSKI

Aleks, komšija

IVAN JEVTOVIĆ

Doktor

VLADISLAV MIHAILOVIĆ

Luna, avatar

DENIS MURIĆ

Premijera 21. april 2021.

Pozorište Atelje 212

Scena Mira Trailović

Sezona 2020/2021.

Scenografija: **DARKO NEDELJKOVIĆ**

Kostimografija:

JELISAVETA TATIĆ ČUTURILO

Kompozicija: **IVAN BRKLJAČIĆ**

Koreografija: **JELENA BULATOVIĆ**

Scenski pokret: **IVAN JEVTOVIĆ**

Dizajn svetla: **MARKO ĐOKIĆ**

Dizajn zvuka: **DRAGAN STEVANOVIĆ BAGZI**

Organizacija: Jelena Fatić

Asistentkinja režije: Andrea Pjević

Asistentkinja scenografa:

Vida Nedeljković

Organizatorica na praksi: Jovana Krnić

Inspicijentkinja i suflerka: Marina Vujević

Šminka: Dubravka Bušatlija

Fotograf: Boško Đorđević

BELA: Pre te poslednje arbitraže, posle koje sam dala otkaz, (što se doduše dugo kuvalo), otišla sam u wc, stavila novi tampon, oprala ruke i izravnala savršenu, usku, svetlo sivu suknju od kuvane vune. I izašla, sasvim spremna. Usred sastanka, nagnula sam se preko stola kako bih gurnula stranki nekakav spis. I tim malim pokretom kao da sam poremetila nesigurnu ravnotežu nevidljivih posuda u mojoj utrobi. Krv se, odjednom, neočekivano, kao nikad dotad u životu, izlila, probila kroz tampon i sve slojeve odeće, pa i svetlo sivu usku suknju od vune i nastavila da nadire, stvarajući ispod mene lepljivu lokvu u koju sam tonula. Naravno, arbitraža se završila neslavno, moje ponašanje bilo je bizarno i neobjašnjivo jer se, naravno, nisam snašla da kažem, izvinite, prokrvarila sam. Moraću, časkom, da vas napustim. Ostala sam zalepljena za stolicu, nisam ustala da se rukujem, čekala sam da svi izađu. U panici sam smišljala plan. Neka fina, mlada koleginica ušla je da se spremi za naredni sastanak. Ona mi je pomogla, koliko je to bilo moguće, skinula je čak i svoje crne guste najlonke i dala mi da ih obučem, iako su mi bile male. Onda sam poželela samo da pobegnem, od pogleda svih tih ljudi koji su već načuli, jer se nisam snašla da kažem - pa šta? Pa šta onda? To je ta krv koja curi iz svih žena na svetu. Iz vaših majki, sestara, žena, kćeri, to je sve ta ista krv koju svi neprekidno sakrivamo jer nije svetlo plave boje kao na reklamama za uloške. Nisam se snašla jer sam se, između ostalog, uplašila da nešto nije u redu. Vi ste u perimenopauzi, rekla mi je doktorka. Šta sam? U perimenopauzi. Ja sam premlada. Nije neobično da žene uđu u perimenopauzu u kasnim tridesetima. Stvarno? To ti niko ne kaže. I taj... masakr... to je normalno? Nije neuobičajeno. Ni to ti niko ne kaže. I to će sad tako da bude do menopauze? Ne nužno. Vaše telo se prestrojava. Možda će neko vreme biti nepredvidivo. Koliko može da traje to neko vreme? Koju godinu. Pet. Osam.

(64, Tena Štivičić)

TENA ŠTIVIČIĆ

Diplomirala je dramaturgiju na zagrebačkoj Akademiji dramske umjetnosti, a 2004.

magistirala je dramsko pismo na Goldsmit koledžu u Londonu.

Prva drama **Nemreš pobjeć od nedjelje** koju je napisala je na trećoj godini dramaturgije praižvedena je u ZKM-u, osvojila je Rektorovu i Nagradu „Marin Držić“ i od tada doživela niz domaćih i inostranih produkcija. Diplomaska drama **Dvije** praižvedena je 2003. godine u beogradskom Pozorištu Ateljeu 212. Bila je to prva nova hrvatska drama izvedena na srpskoj pozornici nakon raspada Jugoslavije. Posle Beograda postavljena je na pozorišnim scenama regiona , uključujući i HNK u Zagrebu, a 2018. doživela je i prvo izvođenje na engleskom jeziku, u Torontu u Kanadi. Usledile su drame **Fragile!**, **Svici** (*Krijesnice*), **Sedam dana u Zagrebu**, **Nevidljivi** (*Invisible*), **Evropa** koje su izvedene na domaćim i svetskim scenama, u Nemačkoj, Velikoj Britaniji, Švajcarskoj, Turskoj, Austriji, Švedskoj, Bugarskoj, Kanadi, Estoniji, Španiji, Italiji kao i na čuvenom britanskom radiju BBC4. Prevedene su i objavljene na više od deset jezika i dobile mnoge nagrade među kojima treba izdvojiti Evropsku autorsku nagradu i Nagradu za inovativni dramski tekst na *Heidelberg Stückemarktu* 2008. za dramu *Fragile!*. Povodom obeležavanja pedesetogodišnjice postojanja legendarnog teatra Rojal kort

2006. Tena Štivičić je uvrštena , po izboru BBC-a i Rojal korta, među pedeset mladih dramskih pisaca koji će obeležiti sledećih pedeset godina pozorišta u Velikoj Britaniji.

2014. postala je prva hrvatska autorka čija je drama **Tri zime** izvedena na pozornici Nacionalnog teatra u Londonu, jednog od najznačajnijih svetskih pozorišta, u režiji proslavljenog Hauarda Dejvisa. Takođe je i prva hrvatska autorka koja je osvojila prestižnu svetsku nagradu *Susan Smith Blackburn* koja se dodeljuje najboljoj drami pisanoj na engleskom jeziku. Tri zime, drama koja prati sudbine četiri naraštaja žena u jednoj zagrebačkoj kući kroz turbulentne društveno-političke promene dvadesetog veka, do sada je premijerno izvedena u Velikoj Britaniji, Hrvatskoj, Sloveniji, Austriji, Nemačkoj, Estoniji, Švedskoj i u Japanu. Prevedena je na desetak jezika, a u zagrebačkom HNK to je, prema broju publike, najgledanija predstava u zadnjih dvadesetak godina. Predstavu je videla publika u Mariboru, Ljubljani, Puli, Slavonskom Brodu, Brionima, Rijeci, Beogradu, Podgorici, u Tel Avivu, na 9. međunarodnom pozorišnom festivalu Hanoh Levin, u Sarajevu na Internacionalnom teatarskom festivalu MESS, gde je osvojila nagradu žirija kao najbolja predstava, a na 27. Marulićevim danima u Splitu osvojila je Nagradu za savremeni dramski tekst i Nagradu publike za najbolju predstavu

festivala. Prikazana je i na 62. Sterijinom pozorju u Novom Sadu, Dubrovačkim letnjim igrama i u slavnom bečkom Folksteatru.

Kao dramaturškinja i urednica dvaput je saradivala s ocem, piscem Ivom Štivičićem, na predstavama **Pijana noć 1918**, Štivičićevoj adaptaciji Krležine priče i **Šekspir u Kremlju**, Štivičićevoj originalnoj drami. Za dramu *Pijana noć 1918*. Tena Štivičić je osvojila Nagradu za dramaturgiju na Festivalu malih scena u Rijeci 2008.

Od 2003. Tena Štivičić piše kolumnu u časopisu *Zaposlena*. Taj petnaestogodišnji zagebačko-londonski dnevnik ličnih događaja i društvenih fenomena objavljen je u Hrvatskoj u tri zbirke knjiga: **Odbrojanje** (2007.) i **Vrag ne spava** (2010.), u izdavačkoj kući Profil, te **Pepeljugino maslo** (2016.) u izdanju izdavačke kuće Hena Com.

Trenutno živi u Glazgovu (Škotska).

TENA ŠTIVIČIČ
kolumne

12.03.2008.

20 i 30

Sve se to zapravo dogodi preko noći, takav je barem osjećaj. Otkad postane seksualno aktivna i tijekom svih svojih dvadesetih prosječna mlada žena strahuje od trudnoće kao od crnog vraga. Onda prijeđe tridesetu i odjednom počne strahovati da nikad neće zatrudnjeti. Jer ako dosad nije zatrudnjela, ono, kao slučajno, a, ruku na srce, čak se i najopreznijima i zdravstveno osvještenima, pa i hipohondričnima ponekad zalomi opasna noć, odjednom se u glavi počinje gnijezditi crv sumnje da to nije zato što je imala ludu sreću, nego zato što je neplodna ili spada u neku od podvrsta- 'slabije plodna', 'poluplodna' ili 'to će ići malo teže'...

Radi se o dvostruko ironičnom obratu. Sad kad se konačno osjeća gotovo spremnom za dijete (deset godina kasnije nego prosječna žena u povijesti čovječanstva), sad ne može. Jer dok se ona spremala da bude sposobna, financijski koliko toliko likvidna, psihički sazrela, mudra i puna životnog iskustva, što će je sve, vjerojatno, učiniti superiornijim roditeljem nego da je zatrudnjela s onim Krešom iz 4.c ili nekim tipom iz Đure na drugoj godini faksa, dotle je njezino tijelo,

a da joj to nije reklo, odbrojilo svoje plodne dane i zatvorilo pipu. Još kad se sjeti svih onih raznih slučajeva iz dijapazona seksualno aktivne mlade žene - histeričnih iščekivanja s testom u jednoj i čašicom urina u drugoj ruci, noćnih odlazaka u dežurnu apoteku po antibebi pilule koje je trebala piti na vrijeme, a ne sad na šake kako bi, kao pod čokom, izazvala menstruaciju (nemojte ovo pokušavati kod kuće ako nemate pri ruci stručnu osobu ili ako ta stručna osoba nije odgovorna za situaciju u kojoj ste se našli, što je istodobno i najbolji i najgori scenarij). Kad se sjeti onoga strahovanja od abortusa, kako će reći mami, zbogom fakultet, zbogom blistava budućnost, itd.. Kad se svega toga sjetite žene dok gutaju koktele lijekova za pospješivanje svojih uspavanih hormonalnih procesa, stvarno mogu misliti da je život prilično nepravedan.

Pa da, nepravedan. Jer se od urbane mlade žene danas očekuje da uči, obrazuje se i zaposli. Profesija je bitan dio 'samoodređenja'. Službeno se ne očekuje da što ranije postane seksualno aktivna, ali je pritisak okoline prilično jak. Što ranije počneš to si više cool. Pet minuta, naravno. Dok ne postaneš kurva.

U dvadesetima se ta mlada žena kojoj je cijeli svijet na raspolaganju i sve ju čeka, genijalan život, uzbuđenja, putovanja, romanse, novac, itd., odjednom nađe na tržištu, u

trci u kojoj nema trake za roditelje. Pogotovo u ovom gradu u kojem ja živim, 'uspjeh' je postao idejom sreće onako kako je to, pretpostavljam, nekad bila obitelj. Uspjeh ne isključuje obitelj, samo ju odgađa. Jer djeca su kao utezi oko nogu uspjeha, a kad se uspjehe jednom ostvari, uvjeti za djecu bit će mnogo, mnogo bolji.

U stvari, kapitalizmu treba jedra, mlada i aktivna radna snaga. Zato je osmišljen čitav ovaj životni stil u kojem ljudi rade sada, dok imaju svu snagu ovoga svijeta, rade predano, marljivo, efikasno, brzo, nezaustavljivo, bez predaha, kako bi jednoga dana, u budućnosti, uživali. Ne piju nikad ni čašu vina uz ručak jer je to neozbiljno. Napiju se petkom, k'o guzice, ali onda se dva dana mogu oporavljati. Ako koriste droge, više ne koriste psihodelične koje otvaraju svijest i paralelnu realnost. Sad šmrču kokain koji ih čini budnima, samopouzdanima i efikasnijima. Malo bolji, brži, oni koji mogu još više raditi. I sa svih su strana osigurani. Imaju osiguranje za sve što posjeduju pa i za život.

U srednjim i kasnim tridesetima produktivnost već počinje opadati, novi mladi cupkaju u hodniku i, taman kad pomislite da je to faza u kojoj je okej imati djecu, već ste u fazi u kojoj je čudno što nemate djecu. Oko trideset pete, četrdesete, nemanje djece postaje ekscentričnost, postaje opisni

pridjev. Nemati djecu uopće, nije prihvatljivo. Imati djecu u plodnoj, a dovoljno zreloj dobi nije neprihvatljivo, ali se baš i ne preporuča. Jedino je prihvatljivo da tinejdžerke iz radničke klase imaju djecu sa 15 godina. To je zabrinjavajuće, ali prihvatljivo, jer djeca su blagoslov.

Pa tako silne klinke u roza trenirkama, s golim pupkovima, s pljugom u jednoj, a lizaljkom u drugoj ruci, guraju kvartom kolica s vrištećim bebama jer im nitko nije objasnio da kondomi ne služe tome da se pune vodom i bacaju s trećeg kata na prolaznike. Njima život, po svoj prilici, i neće biti genijalan.

Dotle zrele, situirane mlade žene obilaze sve stručnjake ovoga svijeta, gutaju tablete, propuhuju jajnike, jedu ribu, grahorice, cjelovito zrnje, rastežu sluz, mjere temperaturu, čuvaju se zračenja, dima, stresa, kaju se zbog svake cigarete, kave, koktela i bakterije koje su ikad pokupile, ma koliko to u tom trenutku vrijedilo, i život im je na stand byu.

U mojoj tridesetogodišnjoj glavi djeca su uglavnom preslatka i tuđa. Pa iako uopće još ne pokušavam ostati u drugom stanju, ipak već preliminarno razmišljam o svim benefitima nemanja djece, strepim od mogućnosti da ću se udaljiti od prijateljica koje će imati djecu, ponekad malo pokvareno mislim da možda i neka od njih neće imati

djecu i da ćemo još, na kraju, završiti kao one žene iz *Absolutely Fabulosa*. Dvije žive hodajuće sredovječne društvene subverzije. Bit će i tu nekih čari. Sve dok nam se, u 52., ne zalomi trudnoća.

14.05.2010.

Predbračni ugovori

Gospođa Radmacher i gospodin Granatino oženili su se prije osam godina iz čiste ljubavi i sastavili ugovor koji kaže- pođe li među njima ikad išta po zlu, neće jedno drugome zadirati u račune s kojima su ušli u brak.

Pljunuli i potpisali pa se oženili.

Kad je osam godina kasnije brak zakazao i oni se odlučili rastati, gospodin Granatino je podnio tužbu kako bi opovrgnuo rečeni ugovor. Ustvrdio je kako u trenutku potpisivanja ugovora nije bio upoznat s količinom koju čini gospođino nasljedstvo (100 milijuna eura). Kako se klima u njegovu bankarskom svijetu u zadnje vrijeme prilično promijenila, gospodin Granatino poželio je komad zatajenog mu kolača, na što je gospođa Radmacher promptno odgovorila: Očeš kurac! I stvar su prepustili sudu koji je ugovor proglasio legitimnim i time uveo presedan u pravni sistem britanskog društva.

Nakon presude, odvjetnici gospodina

Granatina kukaju o bankrotu i financijskoj propasti, očito koristeći neke druge rječnike osim Oxford-Engliša u kojem financijska propast izgleda malo drugačije od preplanulog Granatina od glave do pete odjevenog u kašmir. Gospođa Radmacher maše svojim trijumfom i nada se da 'nitko drugi sada više neće morati prolaziti isti pakao'.

Ne bih se dalje zadržavala na činjenici da i bogati plaću jer za probleme tih sa sto milijuna na računu imam između ništa i vrlo malo razumijevanja. Dapače, kad je riječ o ljudima koji se žene zbog novaca (to se kod nas zove sponzoruša i postoji samo u ženskom rodu jer se balkanskom alfa mužjaku ne bi moglo omaknuti), onda baš za tog financijski ovisnog supružnika imam više razumijevanja. Treba naime, svakodnevno jesti, živjeti, disati i spavati s Dikanima. Svaki taj dinar krvavo je zarađen.

No, dok se u svim medijima raspravlja o tome je li pravda zadala ili primila udarac ovom presudom, neminovno se povlači pitanje koje u istu rečenicu dovodi predbračni ugovor, romantiku, a začuđujuće često i svetost braka. Predbračne ugovore naziva se američkom izmišljotinom, ciničnim potezom koji kao da svojom pragmatičnošću može ukleti brak na samom početku. Jer kako je moguće zaljubljeno izjavljivati 'dok nas smrt ne rastavi', a istodobno potpisivati ugovor koji određuje

parametre propasti. Takav pristup dovodi u pitanje same temelje ovog svetog pakta.

A ja se pitam, pa kako ne?

Doduše, ja se to i mogu pitati sve dok na vrbi ne rodi grožđe ili, kako kažu Englezi, dok se krave ne vrate kući, jer se moj muž na mojim tantijemama neće obogatiti, a ni ja na njegovim. Doduše, ako ikad dođe do toga, ona tri pedlja zemlje u Delnicama koja me dopadaju ne dam pa ne dam i moj muž to zna. Dođe li ikad do drugog muža, sumnjam da će se slika imalo promijeniti budući da još nisam upoznala bogataša koji bi mi bio simpatičan. Tako da su moja razmišljanja zaista hipotetska i za opće dobro.

Jer u ovoj zemlji oko pedeset posto brakova završi razvodom. Za Hrvatsku ne znam statistiku, ali znam da razvod Hrvatu nije stran.

Kako se, dakle, i dalje održava moralizatorsko-romantičarsko-licemjerna histerija?

Nije li možda vrijeme da se s institucijom braka suočimo na suvremeniji način?

Kad dvoje ljudi odlučuje združiti svoje živote i kad se zavjetuju da će jedno drugome biti odani, posvećeni, nježni, puni podrške i razumijevanja, to je veliki korak i veliki pothvat. Dugoročno provesti zavjete u djelo

malo kojem paru uspijeva, čak ni onima koji se u konačnici ne rastanu.

Ali s obzirom na to koliko se ljudi razvodi, zašto je i dalje takvo svetogrđe spominjati mogućnost razvoda sve dok, zapravo, voda ne dođe do grla.

A kad dođe do grla, kad prestanu skrivati svoje razočaranje iza zatvorenih vrata i kad moraju pred cijelim svijetom priznati taj najveći društveni poraz, jasno da će za njega svatko optužiti onog drugog. I tu obično kreće bujica mržnje, bijesa i žuči koja je, uvjerena sam, veće svetogrđe spram ljudskosti nego je to predbračni ugovor spram braka.

Jer mislim, stvarno, ako polovica brakova ne opstane, a i ona druga polovica barem ponekad snatri o rastavi, zar nije sasvim razborito da dvoje ljudi, stupajući u zajednicu s velikom ljubavlju jedno prema drugome, razmotre mogućnosti koje ih čekaju ako se jednom razidu.

Razvod je, zapravo, velika prednost ovog vremena. Bez obzira na mnoge nepromišljene poteze pojedinaca, ne vjerujem da ga većina ljudi doživljava olako. Ali on je dragocjeno pravo na izbor i pravo da se ne ostaje u zatočeništvu loših veza na koje su ljudi stoljećima bili osuđeni. Ustvari, ono što se kod nas zove bračni

ugovor, a koji se može sklopiti i poslije ženidbe, možda je najbolje rješenje. Jer ni zaljubljene osobe pred ženidbom, ni zaraćene osobe pred razvodom ne spadaju u kategoriju *compos mentis*.

6.04.2016.

Operacija Obiteljska ekstaza

Te se stvari događaju malo pomalo. Mozaik se slaže dovoljno postepeno, dovoljno neprimjetno da nam se čini da su događaji dovoljno nebitni, a da bismo na njih reagirali punom paljbom. Onda jednog dana, kao u nekom apokaliptičnom psihološkom trileru, pred bolnicama osvanu grupacije osoba staklenih pogleda združene u molitvi za svaki začeti život. Oni, navodno, propagiraju ljubav. Pružaju podršku zdvojnim ženama. Nisu oni tu da im prepriječe put i posrame ih. Tu su da im se nađu, da im pomognu donijeti pravu odluku. A prava odluka je ona koja se podudara sa stihovima jedne nedavno sastavljene glazbene numere koja se zove Želim živjeti i koja nam se, također zbog svojeg neupečatljivog standarda, možda ne čini velikim udarcem za teško izvojevane ženske slobode, ali jest. Ipak jest, kamenčić u mozaiku.

Ne znam je li gore da urbane Zagrepčanke srednjih godina, s kakvim takvim karijerama, sa životom dokazivo provedenim u kakvom

takvom glavnom gradu kakve takve Europe, ne znaju razliku između crkvene dogme i znanstvenog shvaćanja početka života i ne znaju koliko je strašne štete ista crkvena dogma nanijela nebrojenim, doslovno nebrojenim ženama tijekom ove civilizacije ili je gore da to znaju, ali ih nije briga, jer im se pružila prilika da kapitaliziraju ikonografiju davnog Band Aida, snimaju sebe kako u studiju snimaju stihove 'Ja sam tvoja nerođena beba, poklon sam ti ravno s neba', sa sve sunčanim naočalama na licu i uporno sklapajući ruke u oblik srca (možda za gluhonijeme koji gledaju ili možda za nas koji ne shvaćamo spot kao iskaz ičeg ljubavnog). Mozaik o kojem govorim ima montipajtonovski karakter. Osnovni format montipajtonovskog skeča jest da se u prvom planu događa jedna radnja koja potpuno ignorira činjenicu da se u drugom planu događa jedna druga, suluda radnja, na primjer, komadanje tijela, brutalna tuča, da tamo u pozadini lete ekstremiteti, cigle i cjepanice, što ovu prvu radnju čini redikuloznom. Tako u drugom planu u Hrvatskoj ljudi umiru od gladi, najglasniji patrioti nas uporno pljačkaju i rasprodaju, glave gradova i zemlje rutinirano posjećuju zatvore, 44 posto naroda prošle godine nije pročitao niti jednu knjigu, a javni diskurs je takav da se mnoge žene srame biti povezane s riječju feminizam, ali se mnogi članovi Parlamenta ne srame biti povezani s riječju ustaša.

Jedan mali kamen u mozaiku je slučaj intervjua koja sam prije nekoliko godina dala jednoj pametnoj novinarki, i samoj spisateljici, u novinama koje smatram donekle ozbiljnima. Pričale smo o imigraciji, politici, kazalištu i feminizmu i tek se usput dotakle poneke lake teme. Obje smo bile zadovoljne. Intervju je izašao s naslovom 'Suprug se nada da ću početi kuhati kao moja mama'. To je tako, kažu mi, s tim urednicima koji stavljaju naslove. I ja se nisam tada pobunila. A gospodin Dougie Štivičić ostao je, iz principa, zakinut za neko fino nasljeđe koje mu se do tada smiješilo.

Danas sam posjetila portal vodećega hrvatskog celebrity magazina i pred očima mi se izlistao sljedeći popis naslova intervjua, redom sa ženama s ozbiljnim karijerama i postignućima, glumicama, ravnateljicama kazališta, dobitnicama zlatnih medalja : 'Osim što sam majka i na poslu voditeljica, kod kuće sam domaćica, spremačica i kuharica', 'Blizanci su već pripremili igračke za malog brata', 'Nakon rođenja djeteta ne zaboravljam na brak', 'Ivanovo rođenje promijenilo je cijelu obitelj', 'Majčinstvo mi je prioritet'. Za njima ponešto kaska Maja Šuput koja 'samo želi biti nečija maza'. Da ne bih manipulirala sliku, i intervjui s muškarcima često nose naslove poput: 'Žao mi je što ranije nisam postao otac', 'Svojoj kćeri ću uvijek biti podrška' i moj favorit 'Nemoguće je opisati

ljubav koju osjećam prema kćeri'. Ovaj fenomen može vam se možda učiniti kao korak ka ravnopravnosti, jer obično su žene te koje se pita o majčinstvu i kako usklađuju posao i karijeru. Ali sumnjam da je vodeći celebrity portal mjesto gdje se krče nove staze feminizma. Riječ je prije o tome da je obitelj temeljna i sveta vrijednost novog, čistog, bogobojaznog hrvatskog društva i, bez obzira na urušavanje svih životnih okolnosti, ta riječima neopisiva ljubav prema djeci bez sumnje će iznjedrili sretnu hrvatsku budućnost.

Mediji, a pogotovo oni za široke narodne mase, čine čitavu hrpu kamenčića u mozaiku. U tom ozračju žene, naravno, i dalje mogu imati karijere, jer da sad sve naprasno odluče dati otkaz, ekonomija bi preko noći doživjela kolaps, ali moraju se iz petnih žila truditi da pokažu onaj temeljni materinski identitet, onaj neki osnovni femininum, ekstenziju fertilnog seksepila čim uđu u godine kad više nije adekvatno da taj seksepil guraju u prvi plan (osim nekih čije će nas golo dupe obasjavati sa stranica i dugo nakon menopauze, ali da ne ulazim sad u tu temu). Kao Snjeguljica, one mogu biti princeze, ali kad vide kuhaču, ruka sama krene. Kad vide partviš, probude se u njima sve njihove radišne majke i bake.

I tako se svi histerično smiješe u prvom planu, fotošopiranom, seksi, ali i obiteljski cjelovitom. Sve do onog trenutka kad nekoj

od tih žena dođe da bi javno nešto zaustila, a iz drugog plana joj u glavu doleti cjepanica.

20.10.2017.

Tehničke greške ili nije drugo stanje za četvrto desetljeće

Danas ima knjiga i izvora u nenormalnom izobilju. Količina informacija o trudnoći je istodobno fantastična i zastrašujuća. No, bez obzira na pristup, praktičan, duhovit, znanstven ili spiritualan, sve se knjige slažu u tome da je naše tijelo čudo prirode. To koliko je to sofisticiran mehanizam koji tako savršeno zna što mu je činiti i kako li se on samo svjetlosnom brzinom prilagođava od trenutka kad se mikroskopska grudica ukopa u zid maternice, tome nema ništa ravno na ovoj planeti. A tek kad krene porod, stotine usklađenih hormonalnih, bioloških i mehaničkih radnji. Čak i beba, ta mala tabula raza, koja još neko vrijeme neće znati ne unakaziti se vlastitim nohtima ni obrisati vlastitu stražnjicu, ta beba zna neke stvari o tome kako da pomogne porodu i zna, na primjer, kad i kako prestati disati vodu, a početi disati zrak, i sve je to do suza ganutljivo u svom prirodnom savršenstvu. Savršeni dizajn.

E pa, da vam kažem, zagazivši u treći trimestar, ne slažem se. Nalazim da je priroda u mnogočemu podbacila.

Ma da, sve je bilo predivno gotovo puna dva trimestra. Blaženstvo. Što mi bi da nisam zatrudnila prije deset godina, čim sam budućeg tatu bebe Štivičić-Henshall dobila u krevet? Ili još ranije, svaki put kad sam pila onu morning after tabletu. Blistava koža, gušća kosa, dotad nepoznata centriranost. Usprkos trenucima strepnje, opći osjećaj mira i svedenosti na sebe i malo biće koje raste. Partner, obitelj i prijatelji, svi nježni, pažljivi, razdragani, čak i relativni stranci nekako sentimentalnije raspoloženi. Divota.

Ali kad počne treći trimestar, kao ona treća godina, odmah nakon isteka garancije, pokazuje se da je dizajn pun mana, za što nema opravdanja uzevši u obzir dvjesto tisuća godina homo sapiensa.

Savršen dizajn je japanska wc-školjka sa zagrijanim sjedalom koja vam prvo opere pa osuši pozadinu, a onda sebe samu i jedan moj crni kaput od Stelle McCartney. Ovo što ja trenutno proživljavam, to je puno tehničkih grešaka.

Prvo se upalio mišić u križima i gotovo paralizirao trudnicu te je s odmora morala putovati u invalidskim kolicima. To je, navodno, normalno, jer se zdjelica preslaguje kako bi napravila više mjesta za, sad već komad bebe.

Za leđa je dobro plivanje. Od plivanja se djelomično začepi uši zbog u trudnoći natečenih eustahijevih tuba. Doktor onda prepíše kapljice od kojih se uši dibidus začepi. To ima i svojih prednosti. Ne čuju se radovi u stanu do u kojem se, u ritmu novog vala poljskog popa, ruše i buše zidovi. Hormoni imaju sto svojstava, ali dugi fitilj nije među njima. Doktoru trudnica prijavljuje bolove slične cistitisu, ali nalazi pokazuju da nema infekcije, dakle, to je također normalno- zbog pritiska bebe na uretru. Zbog gluhoće nije uputno voziti, a od previše hodanja tek oporavljeni mišić ponovno se pali i prisiljava trudnicu na mirovanje, na terapiju smiješnim lijekom paracetamolom koji je, kažu, siguran u trudnoći, ali za koji će, vjerojatno za desetak godina, otkriti da uzrokuje dijabetes ili fundamentalizam. Trudnice se danas cijepi protiv hripavca.

Nakon cijepljenja desna ruka onemoćalo visi pored tijela, a puls skače na sto trideset pet nakon nekoliko minuta laganog hoda. 'To je relativno normalno. Trudnice su jako osjetljive na agresivnost cjepiva'. Pa šta nas onda agresivno cijepite?! 'Najbolje da mirujete nekoliko dana (još nekoliko dana) dok ne prođe vrijeme reakcije, ako puls i dalje bude skakao onda se treba zabrinuti.'

Puls se smirio, ali je trudnica od mirovanja popizdila i ipak krenula preslagivati neke kutije po stanu u bebinu čast, te se mišić

treći put upalio. Trudnica se sad kreće jedva, pomalo savijena i malo nalijevo, slika i prilika svojeg artritičnog gospodina oca koji se, doduše, historijski, mnogo bolje nosi s prisilnim mirovanjem.

Kad je krenula raditi vježbe koje joj je pokazao neuromuskularni stručnjak Bruno Miranda, a koje podrazumijevaju previjanje u trbuhu zbog istezanja leđa, mala podstanarka se odmah pobunila. A kad se danas buni nije to više 'treptaj leptira', ima ona sad snage munuti u jajnik da se trudnici oči prevrnu u glavi. Pa mamicu ti tvoju... No činjenica da se trudnica na to odmah osjeti krivom što je na sekundu zgužvala gospođicu, slutnja je čitavog života pred nama, od sada obilježenog osluškivanjem njezinih želja i dobrobiti.

Sve to prate još i pritisak u zdjelici, probadanja u predjelu pubisa, žgaravica, koža koja strašno svrbi, pogotovo od klora u bazenu, bradavice koje svrbe i ne daju se, zbog svoje abnormalne osjetljivosti, počestati, neprestana, neprestana potreba za piškenjem, po danu i po noći i, kao poseban bonus, sindrom nemirnih nogu koji se inače može liječiti divnom teškom kemijom iz porodice benzodiazepina, a u trudnoći se liječi psovanjem.

Zašto čudo prirode, esencijalno za ljudski bitak, ne bi moglo biti malo bolje osmišljeno.

Zar u sve te stotine tisuća godina nismo mogli malo bolje evoluirati, malo proširiti, ne suziti bokove, preseliti mjehur, trenutno zvan bebin trampolin, napraviti malo više prostora, završiti razvoj bebe malo ranije, nemam pojma, neki, ono, evolucijski fine tuning.

Kaže gospodin Štivičić-Henshall, plaho, dok kuha večeru, ali ni ti nisi više 'proljetna piletina'. Uzoholio se malo. Ali barem mu je iskonski neugodno što se teret čuda prirode tako svalio samo na jedan spol i što naše dijete siše željezo samo iz moje krvi, pa nam je svom snagom na usluzi. Kako li preživljava svaka ona trudnica čiji partner provodi trudnoću na sofi, umoran od života, to mi tek nije jasno. A i ne zamjeram mu točnu opasku. I nije drugo stanje za četvrto desetljeće. I to za njegov sam kraj. Ali sudeći po listama boljki navedenih u knjigama o trudnoći moja je lista mačji kašalj, a one su, slutim, sastavljene na osnovi iskustava trudnica svih dobi. Nema trudnoće bez pizdarije.

Zapravo, s obzirom na to da je jedini oterećujući položaj na sve četiri, krivicu svaljujem još dalje, u prošlost, na Homo erectusa koji to dizanje na dvije očito nije dobro promislio, nakon čega je, gotovo dva milijuna godina, hladio jaja. Pucaše njemu još nedosanjani prsluk. Nije možda znao mnogo s onim svojim inferiornim mozgom, ali je znao da će se s trudnoćom nositi gospođa Erecta.

22.10.2018.

Kad će drugo?

Živjeti u Londonu za mene je dugo značilo živjeti u relativnoj slobodi; živjeti u gradu u kojem su svjetonazori progresivni, u kojem ljudi nisu uniformirani, u kojem svatko može biti ono što hoće, u kojem raste razno voće. I makar sam davno shvatila da ni ovdje, ni igdje drugdje, ne caruje drugarstvo, ipak me taj dojam o centru svijeta – gdje za svaku različitost ima mjesta – još ponekad pomalo drži. Kad sam se približila tridesetoj u Londonu me nitko nikad nije pitao, kao što bi me u Zagrebu pitao već susjed u haustoru na dolasku s aerodroma – Još se nisi udala? U Londonu me nitko nije pitao, kao što bi me to rutinski pitali u Zagrebu – pa kad buš mami napravila unuča? Nesvjesni mogućnosti da netko tko u poznim godinama nema dijete možda neće, ali možda i ne može.

Možda ima nešto u prirodnoj životnoj progresiji prema srednjoj dobi, skućivanju s partnerom i osnivanju obitelji što počne oko tebe zatvarati konvencije kao pomične zidove. Pa i u Londonu. Pa i jednu za koju nisam ni znala da postoji – hoćete li imati drugo dijete?

Pitanje se počelo pojavljivati čim sam se dovoljno oporavila od trudnoće, poroda, muka s dojenjem, čim sam počela djelovati

dovoljno prisebno i uredno da to pitanje ne bi zvučalo kao provokacija. A onda su, nedavno, počele stizati na whatsapp slike ultrazvuka prijateljica koje imaju djecu iste dobi kao i ja. Te sam morala skrenuti pažnju na trend, ostavivši po strani dojam da je unutrašnjost maternice prilično intiman prostor koji bih pokazivala samo najužem krugu najbližih osoba i to tek nakon što bih pitala žele li vidjeti. Ali ja nisam ni na facebooku, ni na twitteru, dakle prihvaćam da možda pričam gluposti.

Dvoje djece je, čini se, norma i prkositi joj nosi sa sobom stigmatu, na jedan način goru od odluke da se djece uopće nema. Jer, ako nemaš djecu to je odluka koja se odražava na tvoj život. Ako nemaš drugo dijete, onda si prvo osudila na to da odraste kao sociopat koji će takav, nepovratno sjeban, jednoga dana sam morati podnositi breme ostarjelih roditelja. Eventualno je prihvatljivo da nemaš dvoje ako ti ne uspijeva. Ajde, nemaš, ali barem si očajna što ih nemaš. Ali donijeti odluku da ih nećeš imati, to je rubno. Malo si razmažena, očito. Suviše ti je stalo do sebe, do svog vremena, do svog tijela, do svog mentalnog ekvilibrija – sve pojave dobro naćete već i prvim djetetom.

Nekoliko mojih prijatelja u slično je vrijeme kao i ja donijelo na svijet predstavnike nove generacije. Prije toga historijskog trenutka ponekad smo, u kasnonoćnim razgovorima

u londonskim klubovima, uz drugu, treću bocu vina, dakle u situacijama koje pamtim tek u tragovima, raspravljali o tome je li uopće moralno donositi novu djecu u ovaj prenapučeni svijet. Je li sebično donositi ih u svijet u kojem ima toliko napuštene djece? I je li uopće brižno donositi ih na svijet koji, da skratim muke deskripcije, ide u kurac? Međutim, hormonalna potreba da se u vlastitoj utrobi skuha novo biće može biti jača od svih intelektualnih postavki. Nitko, primjećujem, ne aktivira te diskusije kad je riječ o drugom. Sve te, bez sumnje, relevantne dileme, isparavaju pred pritiskom znanstveno raskrinkanih mitova o neprilagođenosti te razmaženosti jedinaca.

Moj prijatelj, otac trogodišnjakinje još je uvijek u stanju šoka i premora od njenog rođenja. Ne zaboravimo, stariji se roditelji do smrti ne otrijezne od tog šoka i tog premora. Kaže mi da on i njegova premorena žena rade na drugom djetetu. Kaže, obožavam ju, predivna je, ali ruku na srce, ponekad je pravo malo govno (kći, ne žena). Jer ju obožavaju, jer kao prosječno obrazovani, zapadni roditelji čitaju knjige o roditeljstvu i posvećuju djetetu vrijeme i pažnju bez presedana u povijesti, jer ima sve što želi i živi u okruženju u kojem bi 'auto, bicikl, romobil, medo, zeko, kolica i tablet' upućivali na prilično oskudnu dječju sobu. Shvaćam. Činjenica je da smo danas svjesni koliko presudan može biti svaki formativan trenutak

i da djeca nikad dosad nisu odrastala pod okriljem tolike strepnje za njihovu dobrobit i da to, samo po sebi, nosi moguće odgojne zamke. Ali pitam se zašto uvođenje drugog djeteta djeluje kao rješenje problema? Zar se ne boje da će naprosto odgojiti dva mala govna?

Na kraju, fer je spomenuti da ovo govori jedna jedinica pa to možda ponešto kompromitira moju objektivnost. Ali što je uopće objektivnost, pogotovo kad je roditeljstvo u pitanju?

8.09.2019.

Trudni smo

'Trudni smo', kaže u Londonu moja prijateljica. Postalo je to zadnjih godina prilično popularno na engleskom govornom području u određenim, osviještenim krugovima. Znam da je dvosjekli mač buniti se protiv ove navade jer je ona odraz progresivnih svjetonazora. Posljedica je odnosa koji su toliko solidarni i ravnopravni da žena odobri lingvističku intervenciju u biološko određenje, a muškarac se osjeća ponosnim na poziciju koja u svojoj ideji kompromitira tradicionalnu muževnost. 'Trudni smo' je izraz kojemu je svrha dopustiti muškarcu da se osjeća ravnopravnim dijelom iskustva koje i njega potresa, od kojeg strepi, koje ga veseli, koje će mu stubokom

promijeniti život, a ne da se mora osjećati kao statist koji nosi vrećice iz dućana i vozi auto u bolnicu. Jer su današnji urbani, zapadni muškarci zaista preuzeli uloge zbog kojih bi ih društvo, još donedavno, ismijalo. (Istraživanja pokazuju da su muševci pedesetih godina obavljali više kućanskih poslova nego što su priznavali u anketama jer bi im priznanje ugrozilo status. Danas, s druge strane, prijavljuju da obavljaju više nego što to zaista i rade jer se percepcija promijenila, iako ne i sklonost pospremanju. Dakle, sve je to relativno, a mnogo toga i nominalno.)

Moja je prijateljica na pola puta trudnoće nakon tri spontana pobačaja. Njezin je partner i prema suvremenim standardima natprosječno pažljiv, nježan i uključen. Ali koliko god je i njega porazio surovi niz nesreće, ipak njegovo tijelo nije podnijelo niz spontanih pobačaja, a njegova se psiha nije borila sa svim složenim implikacijama tih događaja.

Odvažim se, vrlo oprezno – jer trudne žene, za razliku od njihovih 'trudnih' partnera, pate od nepredvidivih hormona – dovesti u pitanje sintagmu. Moja mi prijateljica vrati lopticu, da je moj partner bio iznimno posvećen tijekom moje trudnoće te se čudi da ja sama nisam pristalica izraza. Neosporno je da je bio posvećen. I imao je biti posvećen budući da moja trudnoća nije počela orgazmom (po čemu sam slična Bogorodici) već sa šezdeset

četiri injekcije. I bio je pažljiv, prisutan, strpljiv, nježan i držao je sve svoje eventualne strahove i strepnje pod kontrolom.

Uvečer mi je često masirao noge koje su patile od iznimno glupoga nemirnog sindroma. Onda bi zaspao dok sam se ja od spomenutog sindroma trzala do kasno u noć. To je bilo na ljetovanju u Francuskoj na kojem je vozio bicikl do vrha Mount Venteuxa, a s kojeg sam se ja vraćala u invalidskim kolicima jer mi je trudnoća kompromitirala sakroilijakalni zglob, a zbog čega i danas povremeno provedem po tjedan dana prikovana za krevet. Vozio me u bolnicu u jednom kasnom stadiju i teško mu je bilo gledati kako me budu sto puta da ustanove što mi je, pa onda još nekoliko puta injekcijama steroida koje peku kao da su injekcije solne kiseline. Krunu trudnoće proveo je, baš kao očevi iz pedesetih, u čekaonici, a ja pod općom u operacijskoj dvorani. Ne zato što bi on to tako htio, nego zato što je to tako. Zato što nismo trudni.

A to je samo *digest* verzija, samo jedne ne osobito teške trudnoće. U kojoj nije bilo ni mučnina, ni otekline, ni žgaravice, ni krvarenja, ni čireva, ni debljanja, ni prinudnog ležanja, ni čitavog dijapazona normalnih bolova i poremećaja koji prate mnoge trudnoće. I to je samo iskustvo do trenutka rođenja, a iskustvo roditeljstva se i nakon tog trenutka drastično razlikuje. Za

početak, a na sreću, još se, koliko znam, nije ustalio izraz 'dojimo'.

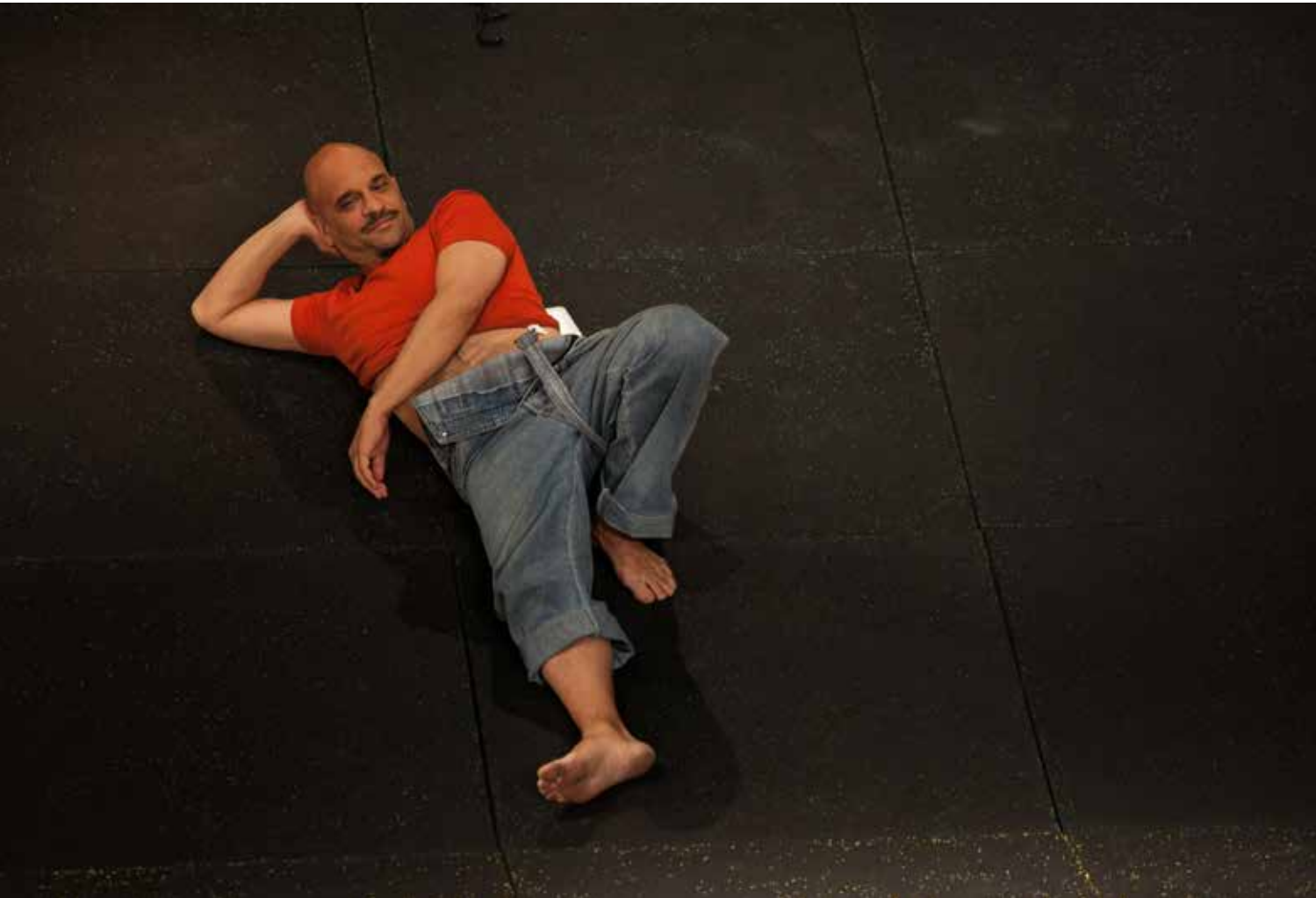
A kad govorimo o fizičkim senzacijama, ostavljamo po strani čitavu jednu povijest segregacije, diskriminacije i eksploatacije na osnovi upravo toga jedinstvenog biološkog određenja.

No, navodno se ovaj izraz u nekim krugovima ustalio toliko da izbjegavati ga signalizira distanciranje od partnerice i njene trudnoće. Ne znam, možda će me jednog dana citirati kao reakcionarku.

Ipak, kao što je mnoga supruga u povijesti čovječanstva koja je život posvetila ulozi bračne podrške vjerojatno izgovorila rečenicu 'Očekujemo vijesti iz Švedske', ali nijedna nije nikad izjavila 'dobili smo Nobela', držati se dobre, stare sintagme 'Očekujemo dijete' još je uvijek u svakom smislu točnije.

Kolumne su objavljivane u časopisu **Zaposlena** i dostupne na: <https://tenastivicic.com/blog/>

REČNIK POJMOVA

IVF- In vitro fertilizacija, odnosno vantelesna oplodnja (VTO), predstavlja metodu asistiranih reproduktivnih tehnologija. Ključna osobina ove tehnologije je da se na odgovarajući način uzimaju i muške i ženske polne ćelije (spermatozoidi i jajne ćelije), koji se potom spajaju u laboratoriji, nakon čega se dobijeni embrion vraća u telo žene.

VTO U SRBIJI- Vantelesna oplodnja o trošku RFZO danas se obavlja u šest državnih i 11 privatnih ustanova u Srbiji. Izmenom pravilnika koji reguliše ovu proceduru, 2017. godine je omogućeno da se prijave žene do 42 godine. Država finansira tri pokušaja VTO i tri vraćanja odmrznutih embriona (FET), kao i zamrzavanje embriona s rokom čuvanja od pet godina.

Izmenom zakona iz 2018. godine, omogućeno je parovima koji su prvo dete dobili postupkom VTO, da i za naredno dete obave postupak o trošku Fonda.

Skupština grada Beograda je jula 2019. godine usvojila odluku o finansiranju četvrtog pokušaja vantelesne oplodnje, a istom odlukom pravo da se prijave dobile su i žene do 45 godina.

Proces vantelesne oplodnje o trošku države omogućen je samo heteroseksualnim parovima koji prilože dokaz da žive u bračnoj

ili vanbračnoj zajednici. Tako, uz istopolne zajednice koje u Srbiji nisu priznate, problem sa ostvarivanjem jednog od najosnovnijih ljudskih prava – prava na roditeljstvo – imaju i heteroseksualne žene u Srbiji.

STIMULACIJA OVULACIJE- Primenom odgovarajućih lekova (pre svega hormonskim injekcijama) stimulišu se jajnici žene kako bi se razvio optimalan broj folikula i dobio optimalan broj jajnih ćelija.

ASPIRACIJA- Usisavanje, vađenje jajnih ćelija.

FERTILIZACIJA- Oplodnja jajne ćelije u laboratorijskim uslovima.

EMBRIOTRANSFER- Vraćanje embriona u matericu žene.

SPERMOGRAM- Test kojim se utvrđuje količina zdrave sperme, neophodne za oplodnju.

PERIMENOPAUZA- Period koji prethodi menopauzi, a počinje nekoliko godina pre menopauze, uglavnom u ranim četrdesetim. Tokom perimenopauze smanjuje se nivo ženskih polnih hormona, a pad se ubrzava tokom poslednjih godina ovog perioda.

HIPERSTIMULACIONI SINDROM- Najčešća komplikacija u postupku lečenja steriliteta i vantelesne oplodnje. Ovaj sindrom karakteriše uvećanje jajnika, a nastaje kao posledica lekova (hormona) koji se koriste za

stimulaciju što više kvalitetnih jajnih ćelija.

BUSERELIN ACETAT- Sintetička forma prirodnih hormona organizma. Zaustavlja prirodnu produkciju hormona koji kontroliraju ovulaciju i veštački stimuliše telo na proizvodnju jajne ćelije.

IRITABILNOST (lat. irritatus- razdražen)- Razdražljivost, nervoza. Svojstvo živih organizama da na nadražaj reaguju određenom akcijom.

HCG INJEKCIJA- Injekcija hormona koji omogućava finalno dozrevanje jajne ćelije kao i njeno odvajanje od zida folikula pred aspiraciju jajnih ćelija.

KRIZA PLODNOSTI- Pad broja spermatozoida predstavlja „pretnju ljudskom opstanku“, upozorava Šana Svan, ekološka i reproduktivna epidemiološkinja Ajkan medicinskog fakulteta pri bolnici Maunt Sinaj u Njujorku.

Pre četiri godine ona je obavila istraživanje kojim je ustanovljeno da je u periodu od 1973. do 2011. godine broj spermatozoida u zapadnim zemljama opao za 59%. „Trenutno stanje na polju reprodukcije ne može se još dugo nastaviti bez ugrožavanja opstanka ljudske vrste“, izjavila je nakon objavljivanja rezultata ove studije.

Danas su prognoze još pesimističnije. Svan navodi da se, u skladu sa trenutnim projekcijama, očekuje da broj spermatozoida

2045. godine padne na 0. Predstojeća kriza plodnosti predstavlja globalnu pretnju koja se može uporediti sa klimatskom krizom.

U svojoj knjizi „Odbrojavanje“, Svan i koautorka Stejsi Kolino istražuju kako moderan način života i izloženost hemikalijama utiču na smanjenje broja spermatozoida i reproduktivne moći, što vodi ka tome da ljudi postanu ugrožena vrsta.

„Od mogućih pet kriterijuma na osnovu kojih se procenjuje da je neka vrsta ugrožena“, piše Svan, „potrebno je da samo jedan bude zadovoljen; trenutna situacija, kada su ljudi u pitanju, je takva da oni zadovoljavaju najmanje tri“.

Od 1964. do 2018. globalna stopa plodnosti pala je sa 5,06 rođene dece po ženi na 2,4. U ovom trenutku otprilike pola ukupnog broja zemalja sveta ima stopu plodnosti ispod 2,1, što je na nivou obnavljanja stanovništva.

Iako su kontracepcija, kulturološke promene, trošak rađanja dece, pušenje duvana i marihuane i rastuća gojaznost faktori koji doprinose krizi plodnosti, Svan upozorava na pokazatelje koji sugerišu da postoje i biološki razlozi - uključujući povećanje stope pobačaja, više genitalnih anomalija kod dečaka i raniji pubertet kod devojčica. Epidemiološkinja za ovo okrivljuje „sveprisutne hemikalije“, koje se nalaze u plastici, kozmetici i pesticidima, a koje utiču na endokrini sistem, poput

ftalata i bisfenola A. Ove hemikalije narušavaju hormonalnu ravnotežu i uzrokuju različite stepene reproduktivnog pustošenja. Svan savetuje kako se zaštititi od štetnih hemikalija i apeluje na ljude da „čine šta mogu kako bi zaštitili plodnost, sudbinu čovečanstva i planetu“. Ukoliko se ništa ne preduzme, upozorila je, in vitro oplodnja i druge veštačke reproduktivne tehnologije mogu postati neophodne za začecje dece. (The Guardian, 26.feb.2021. www.theguardian.com/us-news/2021/feb/26/falling-sperm-counts-human-survival)

KREACIONIZAM (lat. creatio- stvaranje, izvor) - Teorija po kojoj je, suprotno teoriji evolucije, čitav svemir i sve živo i neživo što se u njemu nalazi, delo kreatorskih promisli boga. Iz ove teorije proizašla je kreacionistička pseudonauka koja se najvećim delom zasniva na veoma jednostavnoj strategiji: da se ospori Darvinova teorija i evolucija prikaže kao neproverena i netačna. Kreacionistička pseudonauka služi se jednako pseudonaučnim, pa i pseudoteološkim, pre svega neproverenim i netačnim, argumentima. Savremeni kreacionizam izvorno predstavlja fundamentalističku doktrinu ekstremnog krila američkog protestantizma. Ta doktrina smatra „Knjigu postanja“ svojim osnovnim naučnim tekstom i osporava osnovne postavke iz biologije, geologije, hemije, fizike, čak i lingvistike. Početkom XX veka ova

pseudonauka postaje organizovan pokret u obrazovanju, sa ciljem ubacivanja svojih ideja u školske naučne programe. Zbog udruženosti sa sve snažnijim konzervativnim političkim snagama, ovi pokreti danas imaju neverovatno puno novca što njihov značaj i mogućnosti uticaja na obrazovne politike čini ogromnim. Iako dugo vremena isključivo američki fenomen, kreacionističke ideje poslednjih decenija pronalaze put u Evropu, i njihov uticaj može se zapaziti posebno u privatnom školstvu velikog broja evropskih država. Zbog višedecenijskog zanemarivanja obrazovanja, uticaji kreacionista i u srpskim školama postaju sve intenzivniji.

STIGMATIZACIJA (lat. stigma- žig, poruga) - Žigosanje, obeležavanje. Obeležavanje i izopštavanje pojedinaca ili grupa koji se po nečemu razlikuju od „normalnog“ standarda.

REZIGNACIJA (lat. re-signare- otpečatiti, ukinuti, povući potpis) - Stav, odnosno raspoloženje predaje iz osećaja nemoći i beznađa. Često se odnosi na skrušenost, odustajanje od nečega, priznanje poraza, gubljenje nade.

ATAVIZAM (lat. atavus- praotac, predak)- Pojam koji označava sličnost sa precima, to jest, nasleđe osobina svojih predaka. Neočekivano javljanje nekih telesnih i mentalnih osobina dalekih predaka na potomku, čiji direktni preci nisu imali ili se na njima nisu videle.

ARBITRAŽA (lat. arbitrium-presuda, sud, odluka po svojoj volji)- Mehanizam donošenja odluka, rešavanje spora između zavađenih strana uz pomoć neutralnih delegata.

INKARNACIJA (lat. incarnatio)- Utelovljenje, otelovljenje, ovaploćenje, oličenje, pojava božanstva u ljudskom liku.

AJAHUASKA- Biljka koja se koristi u šamanskim ritualima pročišćenja.

CAJTGAJST (nem. Zeitgeist) - Duh vremena koji se pokazuje kroz zajedničke tendencije u umetnosti, nauci, religiji, kulturi... Skup kulture i intelektualne klime koji se odnosi na određeno vreme ili generičke karakteristike nekog vremenskog razdoblja.

RAJNER VERNER FASBINDER - Nemački filmski i pozorišni reditelj, dramski pisac, scenarista i glumac, jedan od najznačajnijih nemačkih filmskih stvaralaca svih vremena. Autor je 40 dugometražnih filmova, televizijske serije Berlin Aleksanderplac, pozorišnih drama, eseja, dokumentarnih filmova... Svoje možda najznačajnije filmove snimio je pri kraju svog života: takozvanu BRD-trilogiju - Brak Marije Braun (1979.), Lola (1981.) i Čežnja Veronike Fos (1982. nagrađen Zlatnim medvedom na Berlinalu). Smatran je provokatorom društvenih normi, a njegov buran život izazivao je reakcije i kritiku malograđanskih institucija i javnosti. Umro je u 37. godini.

OLDOS HAKSLI- Engleski filozof i pisac. Najpoznatija dela „Vrata percepcije“, „Vrli novi svet“, „Ostrvo“, kao i mnoga druga, odišu distopijskom setom, ukazujući na pretnje savremenog doba, opasnost od gubitka slobode pojedinca i nadolazeću moć korporativno ojačanih vlastodržaca.

LJUBAVNIK LEDI ČETERLI - Roman D.H. Lorensa koji je zbog svojih „opscenih“ izraza, preispitivanja ženske seksualnosti u patrijarhalnom društvu i tematizovanja preljube izazvao veliki skandal i do 1960. godine bio objavljivana samo u cenzurisanom obliku.

ALISA STOJANOVIĆ (1968, Beograd) diplomirala je 1991. godine na Katedri za pozorišnu i radio režiju u klasi profesora Dejana Mijača i Egona Savina, na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Zaposlena je na Fakultetu dramskih umetnosti od 1994. godine kao asistentkinja profesora Nikole Jevtića. Stručno se usavršavala u *Royal Exchange Theatre Manchester* 1994. Od 2009. godine samostalno vodi klasu Pozorišne režije na FDU. Od 2013. godine je redovna profesorka.

Režirala preko 40 predstava u Srbiji i Crnoj Gori koje su gostovale u oko 20 zemalja i na više domaćih i stranih festivala. Najznačajniji: Festival Nove Drame, Moskva 2004 (Supermarket).

Nagrade za režiju:
Godišnja nagrada Jugoslovenskog dramskog pozorišta za režiju predstave SUPERMARKET, Nagrada za najbolju režiju na Festivalu Teatri i Balkanit 2010. u Prištini za VIŠE OD TERAPIJE, Nagrada za režiju "Muci Draškić" za predstavu TRST Ateljea 212, 2013.
Jedna je od osnivača i višegodišnji izvršni urednik i voditelj Radija B92.
Autorka je dva dokumentarna filma u produkciji B92 : „Bura u Londou“ i „Tarik Ali i Hauard Brenton“.

Autorka je i više radio-drama, poslednja - podkast PLATONOV I RAZGOVORI: TIRANIN, IDEALNA DRŽAVA I DEMOKRATSKI ČOVEK, Mile Mašović Nikolić, produkcija Fondacija dr Zoran Đinđić, 2021.

Govori engleski i španski jezik.

U Ateljeu 212 je 1991. diplomirala sa predstavom STAZA DIVLJAČI (*Wildwechsel*) – Franca Ksavera Krecsa (*Franz Xaver Kroetz*) a do danas je u ovom pozorištu režirala:

IZA KULISA (*Noisses off*) – Majkl Frejn (*Michael Frayn*)
OVDE (*Here*) - Majkl Frejn (*Michael Frayn*)
PAROVI - Goran Marković
ART (*Art*) – Jasmina Reza (*Yasmina Reza*)
TRI VERZIJE ŽIVOTA (*Trois versions de la vie*) - Jasmina Reza (*Yasmina Reza*)
BOG MASAKRA (*Le dieux du carnage*) - Jasmina Reza (*Yasmina Reza*)
DON ŽUAN U SOHOU (*DJ in Soho*) – Patrik Marber (*Patrick Marber*)
RANJENI ORAO – Mihiz / Mir Jam
DOKLE - Milica Piletić
TRST - Miloš Radović
LJUBAV, LJUBAV, LJUBAV (*Love, love, love*) - Majk Bartlett (*Mike Bartlett*)

PRODUKCIJA I TEHNIČKA REALIZACIJA

Tehnički menadžer: VOJIN BUTKOVIĆ
Menadžer tehnike i informacionih tehnologija:
GORAN MIRKOVIĆ
Dizajner: MARIJA JEVTIĆ

SCENSKA OPREMA

Krojački radovi: LJILJANA MIJAILOVIĆ
Stolarski radovi: MILAN CVETKOVIĆ
Bravarski radovi: ANDREJA PETROVIĆ
Asistent dizajnera-operator: ALEKSANDAR
TERZIĆ
Nabavna služba: PETAR VELJKOVIĆ

SCENSKA TEHNIKA

Šef pozornice: VUČE VUČETIĆ
Pomoćnik šefa pozornice: ALEKSANDAR ĐURĐIĆ,
MILOŠ ĆIRIĆ
Cug majstor: ZORAN SIMIĆ , TOMISLAV
RADOSAVLJEVIĆ
Dekorateri: DRAGAN ĆIROVIĆ, MILOVAN
MILOVANOVIĆ,
MIŠA MURATOVSKI, NOVICA JOVANOVIĆ,
MILAN STANOJEVIĆ
Šef transporta: MARKO STANOJEVIĆ
Transport: MILOŠ ĐORĐEVIĆ, ZORAN JANKOVIĆ
Glavni rekviziter: SAŠA PIVALJEVIĆ
Rekviziteri: MILAN RADOVIĆ, DEJAN
STOJILJKOVIĆ, MOMČILO ĐORĐEVIĆ
Glavni šminker: DUBRAVKA BUŠATLIJA
Šminker: IVANA JOVANOVIĆ, JOVANA SIMIĆ
Šef garderobe: GROZDANA STANOJEVIĆ
Garderoberi: BRANKO PETROVIĆ, SLOBODANKA
PETROVIĆ, DRAGANA RISTIĆ
Šef rasvete: RADOMIR STAMENKOVIĆ
Rasveta: DRAGAN MASLAREVIĆ, MARKO ĐOKIĆ,
DUŠKO KOVAČEVIĆ, MARKO PAVLOVIĆ

Šef zvuka: DRAGAN STEVANOVIĆ - BAGZI
Zvuk: MIROSLAV PETRULJEVIĆ, LIDIJA MIROVIĆ
Video: MATIJA JOVANOVIĆ

Fotografije: BOŠKO ĐORĐEVIĆ
Dizajn plakata i programa: MARIJA JEVTIĆ
Urednica programa: JELENA MIJOVIĆ
Organizator projekta: JELENA FATIĆ
Šef marketinga: JOVANA BULATOVIĆ
Referent marketinga, PR: BILJANA ŠEGO
Dramaturškinja: JELENA MIJOVIĆ
Dramaturg: DIMITRIJE KOKANOV
Sekretar pozorišta: BILJANA VULOVIĆ
Umetnički sekretar: MAŠA MIHAILOVIĆ
Direktor pozorišta: NOVICA ANTIĆ
Pozorište Atelje 212, Beograd, Svetogorska 21
tel. blagajne: + 381 11 3247 342, 322 66 26 imejl:
atelje212bilet@atelje212.rs www.atelje212.rs